

Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk

nr. 1, jaargang 8, januari 2008

Uitgave: 8 PSO's en NvD. Redactie: Wim Keizer, tel. 023 – 5546387, e-mail wkeizer@soobbozh.nl

Van de redactie

De niet-gebruiker staat centraal. De gebruiker staat centraler. De inhoud staat het centraalst.

Maar wat staat het *allercentraalst*?
Lees erover in deze Nieuwsbrief.
(Met aan het eind de verklaring van de gebruikte afko's).

Wim Keizer
21 januari 2008

VNG: BB'en moeten PSO's aansturen, in PDO-verband; geen provinciale regie meer

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) vindt dat de provinciale serviceorganisaties (PSO's) in een vernieuwd stelsel in opdracht van de bibliotheken moeten werken. "Het overleg van bibliothekdirecteuren in de provincie (PDO) is in dit verband een cruciaal orgaan. Wij vragen uw aandacht voor het vraagstuk in hoeverre de rechtstreekse provinciale financiering van PSO's zich verhoudt tot de opdrachtrelatie die de PSO moet onderhouden met de lokale bibliotheken, eventueel georganiseerd in het PDO. Een rechtstreekse provinciale subsidie stelt PSO's in staat een eigen beleid te voeren dat haaks kan staan op dat van de bibliotheekdirecties. Dat stelt eisen aan de inrichting van de PSO's. Wij verzoeken u daar in uw advies een uitspraak over te doen".

Dat schreef de VNG in een brief d.d. 11 december 2007 aan de Stuurgroep Bibliotheken. De VNG wil graag dat de Stuurgroep de VNG-opvattingen meeneemt in het uit te brengen eindadvies over de bibliotheekvernieuwing.

VOB en gemeenten "op de bok"

De VNG is van mening dat, nu de netwerkvorming nagenoeg is afgerond, de noodzaak

van provinciale regie is komen te vervallen. De gemeenten als opdrachtgever van het bibliotheekwerk komen steeds nadrukkelijker in beeld, zegt de VNG. "Wanneer we spreken over verankering van vernieuwing moeten in onze visie de sector zelf (i.c. de VOB) en de opdrachtgevers van het stelsel (i.c. de gemeenten) "op de bok" gaan zitten. De verdeling van de middelen dient dit te reflecteren". De VNG wil een ondersteuningsstructuur voor zowel gemeenten als bibliotheken. "Een onafhankelijk sectorinstituut moet in een dergelijke ondersteuning voorzien. Graag vernemen wij uw oordeel ter zake", schrijft de VNG.

Fundamenteel anders

De VNG vindt dat de verantwoordelijkheden van de provincies fundamenteel moeten veranderen om recht te doen aan het gemeentelijk opdrachtgeverschap en de lokale invulling van bibliotheekvernieuwing. De VNG maakt de volgende opmerkingen over de rol van de provincies (en PSO's) in het nieuwe stelsel:

- Provincies kunnen veel betekenis hebben voor de ondersteuning van het bibliotheekwerk op het platteland. Het ontwikkelen van serviceconcepten die aansluiten bij de eigenheid van de verschillende regio's in ons land, dient op provinciaal niveau te worden behartigd;
- De provincie zouden – nu de bibliotheeksector zelf tot clustering is gekomen – het organiseren van de bestuurlijke kolom kunnen bevorderen. Daarbij is het ondersteunen van gemeentelijk opdrachtgeverschap aan de orde;
- Het cultureel ondernemerschap van bibliotheken kan versterkt worden door provinciale ondersteuning van regionale promotiecampagnes en leesbevorderingsprojecten;
- De traditionele taken van de voormalige provinciale bibliotheekcentrales (vervoer, faciliteiten, ICT en marketing) blijven van belang voor een goede uitvoering van bibliotheektaken op lokaal niveau. Volgens het adagium "lokaal wat lokaal

kan, regionaal wat regionaal moet” dienen deze taken onder aansturing van het provinciale directeurenoverleg te worden uitgevoerd. Ook hier wordt de eigen beleidsvrijheid van provincies kleiner”.

De brief gaat verder in op de innovatiestimulans, de certificering, collectiebeleid en vrijwilligers.

Vernieuwde opzet innovatiestimulans

De VNG wil een vernieuwde opzet van de Innovatiestimulans en vindt dat het nieuwe Programmafonds Cultuurparticipatie daar een rol in kan vervullen. Maar de VNG vindt dat ook een ander rijksfonds denkbaar is.

Meer geld nodig

De VNG wijst er nog eens op dat certificering een belangrijk middel is voor de bewaking van de kwaliteit, maar dat er, zoals uit het *APE-rapport* bleek, nog aanzienlijke extra financiële inspanningen nodig zijn om alle bibliotheken aan het richtlijn niveau te laten voldoen. Samen met IPO en VOB heeft de VNG het manifest “Bibliotheekvernieuwing gaat door” aan de Tweede Kamer gestuurd (zie ook Nieuwsbrieven [september](#), p. 3, en [oktober](#) 2007, p. 2) met het verzoek extra middelen voor het lokale bibliotheekwerk te reserveren. De VNG wil graag dat de Stuurgroep hier in haar advies op aandringt.

Collectiebeleid; geen provinciaal geld

Over collectiebeleid zegt de VNG dat het jammer is dat er nog geen landelijk dekkend collectiebeleid is en dat slechts een deel van de provincies het collectiebeleid financiert, terwijl ze daar toch middelen voor hebben (voorheen de WSF). De VNG vindt dat het collectiebeleid lokaal vorm moet krijgen maar dat er landelijke afstemming nodig is. “Gezien de noodzaak van landelijke afstemming in het collectiebeleid, ligt in onze ogen provinciale financiering van deze functie niet meer voor de hand. Wel zouden de provincies in deze een controlerende taak kunnen krijgen, zodat zij bewaken dat het provinciale collectiebeleid aansluit op het landelijke stelsel”.

Vrijwilligers opwaarderen

De VNG vindt het onjuist dat de algemeen geldende CAO-bepalingen vrijwilligers uit de bibliotheken weren. Zolang een bibliotheek gecertificeerd is, maakt het volgens de VNG

niet uit of (een deel van) de dienstverlening via inzet van vrijwilligers gerealiseerd wordt. “Juist in nieuwe serviceconcepten is de inzet van vrijwilligers een goede mogelijkheid om de bibliotheekvoorziening dichterbij de gebruikers te realiseren”, vindt de VNG.

De hele brief is te vinden op [de VNG-site](#) (datum 21-12-07).

IPO-bijeenkomst met PSO's en PDO'en: Afstemming tussen provincies nodig

Een ambtelijke IPO-werkgroep is bezig met het voorbereiden van een IPO-standpunt over de aanpak van de bibliotheekvernieuwing na 2008. Om daarbij behulpzaam te zijn heeft een vertegenwoordiging van de werkgroep op 16 januari achtereenvolgens gesproken met directeuren van PSO's en voorzitters van PDO'en of hun vervangers. Aangezien in een aantal provincies PSO en PDO samenvallen of een nauwe relatie hebben, woonde enkele personen beide bijeenkomsten bij.

Wat zijn netwerktaken?

In beide sessies is uitgesproken dat de provincie een belangrijke rol heeft, mits er meer onderlinge afstemming komt tussen het beleid van de provincies. Zo werd er op gewezen dat in de notitie *De vrijblijvendheid voorbij* (aanvaard door de Stuurgroep Bibliotheken en OCW) provinciale netwerktaken worden benoemd, maar dat het niet duidelijk is wat dit betekent. Wat in de ene provincie als een belangrijke, door de provincie te subsidiëren netwerktaak wordt beschouwd, ziet de andere provincie juist als een zuiver lokale, door de gemeenten te financieren taak.

Visie op PSO en PDO

Verder gaan de provincies ook verschillend met PSO en PDO om. In sommige provincies staan privatisering en marktwerking veel hoger in het vaandel dan in andere, waardoor ook verschillend wordt gekeken naar de positie van de PSO (primair een gesubsidieerde instelling of primair een bedrijf?) en naar verschijnselen als concurrentie tussen PSO's. Ook was in een aantal provincies het PDO lang niet in beeld, omdat alle aandacht van de provincie uitging naar de PSO.

Een ander punt dat van verschillende zijden naar voren werd gebracht is de enorme bureaucratie waarmee provincies de inzet van de OCW-vernieuingsmiddelen gepaard laten gaan.

Ook werd gemeld dat sommige provincies eigenlijk te klein zijn om een adequate ondersteuningsstructuur te kunnen vormen.

Tussenlaag nodig

Algemeen was men wel van mening dat de bibliotheken niet kunnen zonder netwerkstructuur en dat er tussen het landelijke en het lokale/regionale niveau behoefte is aan een provinciaal (of bovenprovinciaal) niveau, mits de provincies hun taken goed invullen en op elkaar afstemmen.

Eigen provinciale gelden

Er werd op gewezen dat het bij de provinciale rol lang niet alleen gaat om de € 14,9 miljoen (van de € 20 miljoen) OCW-middelen die via de provincies worden ingezet, maar vooral ook om de kleine € 40 miljoen die de provincies *uit eigen middelen* bijdragen aan het openbare bibliotheekwerk. Weghalen van het volledige bedrag van € 14,9 miljoen bij de provincies werd geen goed idee gevonden als dit kan betekenen dat de provincies gaan tornen aan hun eigen middelen voor bibliotheekwerk.

SOOB, BOZH en ProBiblio zijn vrijblijvendheid voorbij

Op 10 januari ontving **Anne Rube**, directeur van ProBiblio, de voorzitters van de PDO'en SOOB NH en BOZH, respectievelijk **Adriaan van Geest** en **Imgard Gunneweg**. Zij waren daar voor de feestelijke ondertekening van twee samenwerkingsovereenkomsten: tussen de SOOB en ProBiblio, en tussen BOZH en ProBiblio. In elke overeenkomst liggen de rollen vast van het provinciaal directieoverleg, ProBiblio en de provincie.

"De vrijblijvendheid voorbij"

De overeenkomsten zijn opgesteld en door SOOB, BOZH, ProBiblio en de provincies Noord- en Zuid-Holland aanvaard als gevolg van de inhoud van de notitie *De vrijblijvendheid voorbij*. Beide overeenkomsten leggen

de afspraken vast die de afgelopen jaren al waren gegroeid.

Aansturing projecten

SOOB en BOZH zijn eindverantwoordelijk voor projecten op zowel bibliotheekinhoudelijk terrein als bedrijfsvoeringsgebied. Belangrijk is dat zij daarbij ProBiblio beschouwen als *preferred supplier*. Dit betekent dat ProBiblio als eerste in aanmerking komt projectleiders en projectondersteuning te leveren en dat pas verder gekeken wordt als ProBiblio daar niet in kan voorzien.

De inzet van een projectleider van ProBiblio behoeft instemming van SOOB en BOZH. Uit SOOB en BOZH gevormde stuurgroepen sturen de projectleiders aan.

Advies over beleid ProBiblio

SOOB en BOZH adviseren de provincies over jaar- en meerjarenplannen en jaar- en meerjarenbegrotingen van ProBiblio.

De directeur van ProBiblio (of vervanger) is adviseur van SOOB en BOZH en woont als zodanig alle db- en bestuursvergaderingen bij.

De beide provincies hebben de overeenkomsten niet mede ondertekend, maar zijn akkoord met de inhoud.

Gemeenten en landelijk netwerk

Twee zaken die wel genoemd worden in *De vrijblijvendheid voorbij* zijn niet geregeld. Ten eerste is dat de relatie met de gemeenten. De provincies vonden dat de gemeentelijke autonomie het niet toelaat verplichtingen op te leggen in een overeenkomst. En als tweede is er weinig opgenomen over de verhouding tussen het provinciale en het landelijke netwerk. Dit heeft vooral te maken met de onduidelijke positie van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB): primair OCW-orgaan of primair ledenvereniging? En met de onduidelijke positie van de PSO's: voornamelijk bedrijven (die ook onderling kunnen concurreren) of voornamelijk gesubsidieerde instellingen met een opdracht van de provincies?

Projecten

In 2007 heeft de SOOB voor een bedrag van ca. € 1,1 miljoen aan OCW-middelen vier projecten laten uitvoeren:

- Digitale Bibliotheek (Aladin, Schoolbieb, Zoek&boek, De G!ds en Aquabrowser Library), samen met BOZH;
- Kwaliteitszorg;
- Campagne ledenbehoud met inschakeling callcenter;
- Opleidingsplan (vergoeding cursuskosten).

BOZH liet voor een bedrag van ca.

€ 2,1 miljoen ook vier projecten uitvoeren:

- Digitale Bibliotheek (samen met de SOOB);
- Bestrijding laaggeletterdheid;
- Campagne ledenwerving via website;
- Opleidingsplan.

Voor 2008 staat eenzelfde soort projecten op stapel. In Noord-Holland komt *Bestrijding laaggeletterdheid* erbij. En in beide provincies komt ook een project *Collectiebeleid (onderzoeken)*.

Personeelsplanning koppelen aan MiViStrA bibliotheken

In 2014, dus over 6 jaar, zal in het openbare bibliotheekwerk de helft van het huidige aantal personeelsleden zijn uitgestroomd, veelal door prepensioen of gewoon pensioen. De leeftijdsopbouw in het openbare bibliotheekwerk laat zien dat er sprake is van relatief veel oudere werknemers en relatief weinig jongere werknemers. De cijfers zijn:

	<i>Bibliotheekwerk:</i>	<i>Landelijk gemiddelde:</i>
15-24 jr	9%	11%
25-34 jr	7%	25%
35-44 jr	21%	29%
45-54 jr	41%	25%
55-65 jr	23%	11%

Deze kale cijfers zijn al langer bekend, maar wat doen we eraan? Er is sinds juni 2007 een landelijke HRM-agenda en sinds december 2007 ook een HRM-nota *Leren schitteren* (zie ook [Nieuwsbrief van december](#), p. 5 en 9), maar hoe pakken we het probleem aan?

“Onze nieuwe collega”

ProBiblio organiseerde 15 januari een Biebwatch-bijeenkomst over doorstroom en instroom, onder de titel *Onze nieuwe collega*, bedoeld voor directeuren en HR-professionals. Maar dagvoorzitter **Irmgard Gunneweg** (directeur Bibliotheek aan den IJssel en voorzitter BOZH) moest opmerken

dat er erg weinig directeuren aanwezig waren, terwijl bibliotheekstrategie en HR-beleid toch veel met elkaar te maken hebben. Het grootste deel van de belangstellenden bestond uit personeelsfunctionarissen.

Er waren drie sprekers: **Rob Bruijnzeels** van de VOB, **Rob Gründemann** van TNO en **John Horlings** van de Rabobank.

“Anders kijken”

Rob Bruijnzeels hing zijn verhaal op aan de ook in de Nieuwsbrief van augustus (p. 4) en oktober 2007 (p. 12) [gesignaleerde](#) en [becommentarieerde](#) nota *De bibliotheek anders bekeken 2*.

Hoe slagen we erin de klassieke waarden van de openbare bibliotheek, *toegang tot kennis en cultuur*, over te dragen aan nieuwe generaties, in een tijd waarin trends zijn dat we (moeten) gaan van boeken naar multimediale voorzieningen, van schaarste naar overvloed, van consumptie naar (co)creatie, van producten naar processen en van voorschrijven naar toerusten. Hij hield een pleidooi voor *anders kijken*: innoveren verbinden met informeel leren, excelleren verbinden met leren, kiezen voor een leerschool in plaats van een cursus en voor lerende netwerken in plaats van instituten. Rob vindt dat de bibliotheek excellent moet willen zijn op alle niveaus. De klassieke hiërarchische structuur heeft afgedaan, de organisatie zal anders moeten worden ingericht, zodat iedereen kan excelleren.

Groei wordt krimp

Rob Gründemann, senior adviseur arbeidsmarkt vraagstukken van TNO en lector sociale innovatie aan de Hogeschool Utrecht, presenteerde interessante cijfers over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, ook ingedeeld naar regio's. De beroepsbevolking krimpt vooral in de periferie. De woongebieden van toekomstige 65-plussers zijn plekken als Drenthe en het Gooi.

In zijn algemeenheid geldt dat de groei op de arbeidsmarkt gaat stagneren en overgaat in krimp. De “grijze druk” verdubbelt in de periode tot 2038 (van 23 % tot 46%), slechts een kwart van de werknemers wil doorwerken tot 65 jaar.

Ook hij had cijfers over bibliotheekwerk.

Oplossingsrichtingen

Oplossingsrichtingen voor de aanpak van de problemen zijn:

- **Investeren in menselijk kapitaal** (opplussen deeltijdcontracten, diversiteitsbeleid, goed werkgeverschap, sociale innovatie, competentie management);
- **Instroom bevorderen** (rendement hebben van MBO-, HBO- en WO-opleidingen, betere banen en een positiever imago creëren, vissen in andere vijvers en zij-instroom bevorderen);
- **Doorstroom bevorderen** (opscholing VMBO→MBO→HBO→WO, management development);
- **Uitstroom optimaliseren** (langer doorwerken?, kennismanagement en uitstroombeleid).

Systematische aanpak

John Horlings, HRM-consultant van Rabobank Nederland, liet zien hoe zijn bankorganisatie (met een zeer goed imago als werkgever) strategische personeelsplanning systematisch en structureel op alle fronten aanpakt.

De afstemming tussen vraag en aanbod van arbeid vindt plaats in nauwe relatie met missie, visie, strategie en ambities (*MiViStrA*) van de bank. De toekomstige personeelsbehoefte wordt ontleend aan de *MiViStrA*. De personeelsbeschikbaarheid wordt benut door aanwezige capaciteiten en kwaliteiten van de medewerkers te richten op het toekomstbeeld. Beleidsplanning en personeelsplanning staan zo voortdurend in relatie met elkaar.

HR3P-model

Om de kwaliteiten en capaciteiten in kaart te brengen, hanteert de bank het HR3P-model: *Human Resource Performance Potentieel Portfolio*. Dit gebeurt op het niveau van de individuele medewerker, maar ook op team-, afdelings- en bankniveau.

Grof ingedeeld kun je dan vier groepen onderscheiden: de *Achterblijvers* (die je beter moet laten functioneren of moet laten uitstromen), de *Werkblijvers* (die je moet laten zitten), de mensen met een *Belofte of vraagteken* (die je beter moet laten functioneren of laten groeien) en de *Goudhanen* (die je verder moet laten groeien).

Afko's

Afko:	Afkorting
BB:	Basisbibliotheek
BOZH:	Stichting Bibliothekenoverleg Zuid-Holland (PDO in ZH)
CAO:	Collectieve Arbeidsovereenkomst
HBO:	Hoger Beroepsonderwijs
HRM:	Human Resource Management
IPO:	Interprovinciaal Overleg
MBO:	Middelbaar Beroepsonderwijs
NH:	Noord-Holland
OCW:	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
PDO:	Provinciaal Directieoverleg
PSO:	Provinciale Serviceorganisatie
SOOB NH:	Stichting Overleg Openbaar Bibliotheekwerk Noord-Holland (PDO in NH)
VMBO:	Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VNG:	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VOB:	Vereniging van Openbare Bibliotheken
WO:	Wetenschappelijk Onderwijs
ZH:	Zuid-Holland

Colofon

De Nieuwsbrief Nieuw Bibliotheekwerk is een uitgave van de volgende 9 organisaties: Biblionet Drenthe, Biblioservice Gelderland, Servicecentrum Flevolandse Bibliotheken (SFB), BibliotheekService Centrum Utrecht (BiSC), ProBiblio (Noord- en Zuid-Holland), Zeeuwse Bibliotheek, Cubiss (Noord-Brabant), Bibliotheekhuis Limburg en Vereniging Netwerk van Directeuren (NvD)

De relatie tussen deze 9 organisaties en de redacteur is geregeld in een redactiestatuut.

De Nieuwsbrieven zijn digitaal ontsloten op de website van de Vereniging Netwerk van Directeuren, www.directeuren.net.

Feiten en opinies

"Comment is free, but facts are sacred".

De feiten zijn de feiten. Die behoren zo correct mogelijk te worden weergegeven. Daar mag u mij op aanspreken.

Opinies, van wie dan ook, zijn maar opinies, maar wel beter naarmate ze meer op feiten steunen of althans niet met de bekende feiten in tegenspraak zijn.

Opinies mag u aanvechten. Graag zelfs. De bibliotheekvernieuwing verdient meer discussie in het openbaar. Reacties worden geplaatst als voornaam, achternaam en (indien aanwezig) functie vermeld worden. Ze kunnen worden gemaild aan wkeizer@soobbozh.nl.